

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Çeviren, Okan TAŞDELEN, İnsan Hakları Hukukçusu ve AİHM Eski B Hukukçusu, @O_TSDLN, 2021. [Daha önce Patreon sayfamda “<https://www.patreon.com/posts/51712390>” yayımlanmıştır] Bu özet çeviriyi yayımlama izni, yalnızca HUDOC’a konulması için verilmiştir. Çevirmene atıfta bulunmak kaydıyla alıntılanabilir.

© Translated by Okan TAŞDELEN, Human Rights Legal Expert and Former B Lawyer of the ECHR, @O_TSDLN, 2021. [Already published on my Patreon page “<https://www.patreon.com/posts/51712390>”] Permission to re-publish this summary translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in HUDOC. It may be reproduced with a reference to the translator.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

ADAMČO/SLOVAKYA

(Başvuru No. 45084/14, 12/11/2019)

6/1 madde (ceza) • Adil yargılanma • Çelişmeli yargılama • Savcılığın mütalaalarının başvuru bildirilmemesi • Belirleyici ölçüde ceza pazarlığı anlaşmasından kaynaklanan suç ortağı ifadelerine dayalı mahkûmiyet • Yeterli yargısal denetimin yokluğu

YARGILAMA USULÜ

Dava, 11 Haziran 2014 tarihinde, başvuran Branislav Adamčo tarafından Slovak Cumhuriyeti’ne karşı yapılan başvurudan kaynaklanmaktadır.

Başvuran bilhassa, istinaf ve temyiz taleplerine ilişkin savcılık mütalaasının kendisine tebliğ edilmemesi ve bu yüzden savunmasında bunlara cevap verme olanağından yoksun kılınması ile mahkûmiyetinin kendisine karşı ifade verdiğiinden dolayı yarar elde eden bir tanığın beyanına dayandırılması nedeniyle; hakkındaki cinayet yargılamasının adil olmaktan çıktığını ileri sürmüştür.

OLAYLAR VE OLGULAR

A. Başvuranın Yargılanması ve Mahkûmiyeti

Başvuran, 2001’de, organize suçlulukla bağlantılı cinayet suçunun mağduru K. diye bir kişinin öldürülmesinde kiralık katili getirip götürdüğü şüphesiyle, eş faillerinden biri olmakla suçlanmış ve yargılanmıştır.

Başvuran, 14 Kasım 2003 ve 21 Haziran 2005 tarihlerinde suçlamalardan beraat etmiş fakat her iki karar da sırasıyla 14 Eylül 2004 ve 11 Temmuz 2006 tarihlerinde bozulmuştur. M. isimli tanık, yargılamalar sırasında beş kez ifade vermiş ve olayla bir ilgisinin veya olaya ilişkin bilgisinin bulunmadığını söylemiştir.

Mahkeme önündeki 19 Mart 2007 tarihli yeni bir duruşmada ise, K. öldürüldüğünde kendisinin sürücü olduğunu söylemiş ve başvurunu, kiralık katil olarak teşhis etmiştir.

Savcılık, 20 Mart 2007 tarihinde, başvurana yönelik isnadı nitelikli adam öldürme olarak uyarlamıştır.

Banská Bystrica Bölge Mahkemesi, 28 Haziran 2007 tarihinde, başvurunu adam öldürme suçundan suçlu bulmuş ve 24 yıl hapis cezasıyla cezalandırmıştır. Hem savcılık hem de başvuran, istinaf yoluna gitmiştir.

İstinaf Mahkemesi sıfatıyla davayı gören Slovakya Yüksek Mahkemesi (İstinaf Mahkemesi), 29 Mayıs 2008 tarihinde, savcılığı başvuranın istinaf talebi hakkında görüş sunmaya davet etmiştir. Savcılık, 15 Ağustos 2008 tarihinde, davanın çeşitli hukuki ve kanıtsal yönlerini ele alan ve savcı Š.'nin imzasını taşıyan bir mütalaa vermiştir.

07 Kasım 2008 tarihinde dava dosyasını inceleyen başvurana göre, savcılığın mütalaası o zaman için dava dosyasının kapsamına dahil değildi. Mütalaa ve ekleri düzensiz bir şekilde ayrı bir yerde tutulmaktaydı ve dosyaya konulan belgelerin aksine herhangi bir dosya numarası da taşımamaktaydı.

İstinaf Mahkemesi, 11 Kasım 2008 tarihinde duruşma yapmıştır. Savcılık, Š. tarafından temsil edilmiştir. İstinaf Mahkemesi sonuç olarak, başvuranın mahkûmiyetini onamış fakat cezasını 15 yıl hapse indirmiştir. Mahkûmiyetin asıl olarak M.'nin ifadesine dayandırıldığı ve bu ifadenin yanlış olduğu iddiası bakımından, mevcut davadaki tutumunu değiştirmekle M.'nin başvuranın yanı sıra kendisine de suçlama yönelttiğini ve hiçbir avantaj elde etmediğini belirtmiştir. K.'nin öldürülmesine ilişkin M. hakkındaki soruşturmanın sadece ertelenmiş olduğu kaydedilmiştir. M.'den elde edilen delil ayrıca, diğer suçlayıcı delillerle desteklenmektedir.

Başvuran, kararı temyiz etmiş ve diğer hususların yanında savcılığın 15 Ağustos 2008 tarihli mütalaasının tebliğ edilmediğini ve dava dosyasına da konulmadığını fakat İstinaf Mahkemesinin bu mütalaadan yararlandığını belirtmiştir. Başvuran, belirleyici şekilde M.'nin güvenilemez ifadelerine dayalı mahkûm edilmesine de karşı çıkmıştır.

Savcılık, 11 Mart 2010 tarihinde, başvuranın temyiz talebi hakkında mütalaa vermiştir. Bu mütalaa da başvurana tebliğ edilmemiştir. Savcılık, başvuranın hukuki meselelerden ziyade asıl olarak ilk derece mahkemesinin delil ve olguları değerlendirmesine itiraz ettiğini ve yalnızca ilk temelde yapılan temyiz taleplerinin kabul edilebilir olduğunu belirtmiştir. Savcılık diğer hususlarda, 15 Ağustos 2008 tarihli mütalaaasına atıfta bulunmuştur.

Başvuran, 06 Mayıs 2011 tarihinde, Temyiz Mahkemesi sıfatıyla davaya bakan Yüksek Mahkemeye (Temyiz Mahkemesi) başvurmuş ve savcılık tarafından sunulan herhangi bir mütalaa varsa da bunların bir örneğinin kendisine gönderilmediğini ifade etmiştir.

Temyiz Mahkemesi, 14 Haziran 2011 tarihinde, kanunda öngörülen nedenlerin oluşmadığı gerekçesiyle başvuranın temyiz talebini reddetmiştir. Ayrıca, başvuranın istinaf talebine karşılık savcılıktan mütalaa istenmesinin yürürlükteki kurallara uygun olduğu; başvuranın ve avukatının her zaman dava dosyasını inceleme ve böylelikle davaya ilişkin tüm olgular hakkında bilgi sahibi olma olanağına sahip bulunduğu belirtilmiştir. Tanık M.'nin ifadelerine ilişkin iddialara ise belirli bir yanıt verilmemiş fakat ilk derece mahkemesinin ilgili olguları yeterince ortaya koyduğu ve gereğince değerlendirdiği ve başvuranın savunmasını yeterince çürüttüğü söylenmiştir.

B. Nihai Karar

Başvuran, 03 Ekim 2011 tarihinde Anayasa Mahkemesine başvurmuş ve temyiz talebindeki şikâyetlerini dile getirmiştir. Bunun haricinde, temyiz başvurusu üzerine savcılıkca sunulan mütalaaanın kendisine tebliğ edilmediğini ve bu mütalaaaya cevap verme olanağından yoksun kılındığını ileri sürmüştür.

Anayasa Mahkemesi, 23 Ocak 2014 tarihinde, karşı çıkılan kararlardaki tespitlere geniş ölçüde yer vererek başvuranın şikâyetlerini kabul edilemez bulmuştur, Savcılığın istinaf talebi hakkındaki mütalaaası açısından, İstinaf Mahkemesindeki duruşmada başvuranın ve avukatlarının uygun gördükleri iddiaları ve itirazları dile getirme olanağını kapsamlıca kullandığı belirtilmiştir. Temyiz talebine yönelik mütalaa bakımından ise bunların yeni hiçbir önemli olgusal veya hukuksal unsur içermediğinden ve savcılığın bu hususlara dayanmasının tahmin edilebilir olduğundan bahsedilmiştir.

Anayasa Mahkemesi de M.'nin ifadelerinin güvenilirliğine yönelik iddialarına yönelik özel bir değerlendirme yapmamıştır.

C. Tanık M.

Başvuran hakkındaki ifadesini değiştirmesinin öncesinde M., 27 Ekim 2005 tarihinde, O. diye bir kişinin öldürülmesi olayından dolayı suçlanmış ve tutuklanmıştır. Daha sonrasında bu soruşturma sonlandırılmış ve M., 30 Mart 2006 tarihinde salıverilmiştir.

K. isimli kişinin öldürülmesinde başvuranın rolüne yönelik çelişkili beyanlarda bulunması nedeniyle yalan tanıklık suçundan tanık M. hakkında soruşturma açılmış; ancak soruşturma açma kararı, 17 Eylül 2009 tarihinde, hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle savcı Š. tarafından kaldırılmıştır.

Başvuranın yargılamasındaki ifadelerine dayanılarak M.'nin K. isimli kişinin öldürülmesine bizzat katıldığından şüphelenilmiştir. Bununla birlikte savcılık, 15 Şubat 2006 tarihinde, onun hakkında suçlamada bulunulmasını askıya almıştır. 16 Aralık 2009 tarihinde bununla suçlanmış fakat savcılık, 10 Mayıs 2010 tarihinde, organize bir grup tarafından işlenen ağır bir suçun ortaya çıkarılmasına ve faillerinin yargılanmasına ve mahkûm edilmesine önemli derecede katkıda bulunduğu ve Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 215/3 maddesi uyarınca toplumun bu suçun meydana çıkarılmasındaki menfaatinin M.'nin soruşturulmasındaki menfaatine üstün geldiği gerekçesiyle soruşturmayı kapatmıştır.

ŞİKÂyetLER

29. Başvuran, diğer hususların haricinde, istinaf ve temyiz talepleri hakkında savcılığın sunduğu 15 Ağustos 2008 tarihli ve 11 Mart 2010 tarihli mütalalarının kendisine tebliğ edilmediğinden ve böylelikle savunmasında bunlara yanıt verme olanağından yoksun bırakıldığından şikâyet etmiştir. Öte yandan, doğruyu söylemekten ziyade savcılıklar yapılan anlamaya uygun ifade vermek için bariz nedeni olan M.'nin ifadesine belirleyici ölçüde dayanılarak mahkûm edildiğini ileri sürmüştür.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME**I. SÖZLEŞME'NİN 6. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI***1. Savcılık Mütalaalarının Tebliğ Edilmemesi*

36. Başvuran, savcılığın yukarıda belirtilen mütalaalarının tebliğ edilmediği dikkate alındığında; davasındaki yargılamanın çelişmeli görülmediğinden şikâyet etmiştir.

44. AİHM, çelişmeli yargılama yokluğuna yönelik iddianın istinaf ve temyiz aşamaları olmak üzere yargılamanın iki safhasını ilgilendirdiğini kaydetmektedir.

45. Savcılık, 15 Ağustos 2008 tarihli mütalaasında, davanın çeşitli hukuki ve kanıtsal yönlerine dair yorumlarda bulunmuş ve 11 Mart 2010 tarihli mütalaasında ise başvuranın temyiz gerekçeleri kısaca ele alınmıştır. Her iki mütalaa bu itibarla, başvuranın davasını ilgilendiren gerekçelendirilmiş görüş niteliğindedir ve açık bir şekilde mahkemenin kararını etkilemeyi amaçlamaktadır (bkz. *Zahirović/Hrvatistan*, B. No. 58590/11, § 48, 25 Nisan 2013). Ayrıca ilkine atıfta bulunduğu dikkate alındığında, ikinci mütalaa, en azından kısmen öncekinin devamı olarak görülebilir.

46. Başvuranın, bahse konu mütalaarının bir örneğini almakta bariz bir menfaati vardı ve AİHM, mütalaaların tebliğ edilmemesini haklı kılacak özel bir durum tespit edememiştir (bkz. *Trančíková/Slovakya*, B. No. 17127/12, § 46, 13 Ocak 2015).

47. Dosyayı 07 Kasım 2008 tarihinde incelediği zaman, başvuranın 15 Ağustos 2008 tarihli mütalaya ilişkin bilgi sahibi olabileceği iddiası bakımından; Hükûmet, o tarihte bu mütalanın dava dosyasına dahil edilmemiş olduğu iddiasını cevaplandırmamıştır ve temyiz talebine ilişkin mütalaaya yönelik olarak ise doyurucu bir karşılık vermemiştir.

48. AİHM aynı zamanda, başvuranın istinaf duruşmasında iddialarını dile getirme imkânına sahip bulunmasının belirleyici olmadığına da hükmetmiştir (bkz. *Zahirović/Hrvatistan*, yukarıda anılan, §§ 42 ve 43).

50. 11 Mart 2010 tarihli mütalaaya yönelik Hükûmet savunmasına gelince, Sözleşme'nin 6. maddesinin temyiz yargılamasına uygulanmayacağını ileri sürülmemiş; bunun yerine başvuranın şikâyetinin dayanaksız olduğu kanıtlanmaya çalışılmıştır. Ne de anılan maddenin uygulanabilirliğinden şüpheye yol açacak başka bir durum vardır (bkz., gerekli uyarlamalarla, *Hansen/Norveç*, B. No. 15319/09, §§ 55 ve 56, 02 Ekim 2014; karşılaştırma için bkz. *Valchev ve Diğerleri/Bulgaristan* (k.k.), B. No. 47450/11 ve Diğer 2 Başvuru, 21 Ocak 2014).

52. Bu nedenlerle, 15 Ağustos 2008 ve 11 Mart 2010 tarihli mütalaaların tebliğ edilmemesinin başvuranı adil yargılanma hakkından mahrum kıldığı anlaşılmaktadır.

2. Tanık M.

53. Başvuran, mahkûmiyetinin savcılıkla olan anlaşmasından yararlanmak için ifadesini yargılama sırasında değiştiren M.'den elde edilen delile belirleyici ölçüde dayandırılmasının yargılamayı adil olmaktan çıkardığını ileri sürmüştür.

56. AİHM, somut olaya uygulanabilecek genel ilkeleri *Habran ve Dalem/Belçika* (B. No. 43000/11 ve 49380/11, § 94-96, 17 Ocak 2017) davasında şu şekilde açıklamıştır:

- AİHM'in 6/1 madde altındaki asıl meselesi, ceza yargılamalarının bütünsel adilliyidir.
- 19. madde uyarınca AİHM'in görevi, Sözleşmeye Taraf Devletlerin üstlendikleri yükümlülöklere uymasını sağlamaktır. Dolayısıyla kural olarak, belirli bir tür delilin kabul edilebilir olup olmadığını incelemek AİHM'e düşmez. 6. madde, delillerin kabul edilebilirliğine dair herhangi bir kural getirmemektedir ve bu, esasen ulusal hukuk uyarınca düzenlemeye tabi bir meseledir.
- Değerlendirmesini yaparken AİHM, yargılamaya bir bütün olarak bakacak, savunma haklarının yanında suçun gereğı gibi soruşturulmasındaki kamunun ve mağdurun menfaatlerini ve gerekirse tanıkların haklarını da gözetecektir.

58. Hükümet, M.'den elde edilen delilin bir delil kümesinin unsurlarından biri olduğunu iddia etmiştir. Bununla birlikte, diğer delillerin dolaylıdır ve ancak M.'nin ifadesiyle birlikte bir bütünün parçasını oluşturmuşlardır. Ayrıca yargılamadaki belirleyici dönüm noktası, M.'nin ifadesini değiştirmesi ve başvurayı suçlamasıyla gerçekleşmiştir. Dolayısıyla AİHM, M.'den elde edilen delilin tek değilse bile başvuran aleyhindeki belirleyici delil olduğunu tespit etmiştir.

59. AİHM, suçlanmama veya diğer menfaatler karşılığında tanıklar tarafından verilen ifadelerin kullanımının yargılamanın adilliyini şüpheye düşürebileceğini yinelemiştir. Böyle ifadeler, nitelikleri gereğı manipölasyona açıktır ve salt karşılık olarak teklif edilen avantajları elde etmek ya da kişisel intikam için verilebilirler. Taraflı olabilecek ve doğrulanmamış iddialar temelinde bir kişinin suçlanabileceğı ve yargılanabileceğı riski, bu itibarla hafife alınmamalıdır (bkz. *Habran ve Dalem/Belçika*, yukarıda anılan, § 100).

61. AİHM, başvuranın yargılanması sırasındaki ve mahkûmiyeti öncesindeki olaylar dizisinin şu şekilde olduğunu kaydetmiştir. (i) M., O. isimli kişinin öldürölmesiyle suçlanmış, tutuklanmış, salıverilmiş ve bu husustaki soruşturma, başvurayı suçlamak için olay anlatımını değiştirmesi üzerine kapatılmıştır. (ii) K.'nin öldürölmesinde başvuranın suç ortağı olmaktan dolayı M.'ye suçlama yöneltilmesi, geçici olarak askıya alınmıştır. Başvuranın temyiz talebinin karara bağlanmasından önce olmakla birlikte; ancak başvuranın mahkûmiyetinin ardından (i) M., yalan tanıklıktan dolayı soruşturulmuş; (ii) bu soruşturmanın açılması kararı bozulmuş; (iii) M., K.'nin öldürölmesiyle resmi olarak suçlanmış ve (iv) hakkındaki soruşturma, kesin olarak sonlandırılmıştır.

62. Bu itibarla, mahkûmiyeti ve istinaf zamanında M.'nin başvuranı suçlamak karşılığında elde ettiği ileri sürülen menfaatler, O.'nun öldürülmesi suçlamasının düşürülmesi, soruşturmanın kapatılması, cezaevinden salıverilmesi ve de K.'nin öldürülmesi suçlamasının yöneltilmesinin askıya alınmasıydı.

63. M.'nin güvenilirliğine ilişkin başvuranın iddiaları sadece İstinaf Mahkemesi önünde değerlendirilmiş; Temyiz Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi, bu hususa bir yanıt vermemiştir.

64. İstinaf Mahkemesi ise önceki tutumunu değiştirerek M.'nin başvuranın yanı sıra kendisini suçlamış olduğuna ve K.'nin öldürülmesinden dolayı soruşturulmasının yalnızca askıya alınmış olması nedeniyle, hiçbir menfaat elde etmediğine hükmetmiştir. Ayrıca, M.'den elde edilen delilin diğer delillerle desteklendiğine hükmetmiştir.

65. AİHM, İstinaf Mahkemesinin incelemesinin M.'nin K.'nin öldürülmesine dair soruşturma bağlamında herhangi bir yarar elde edip etmediğiyle sınırlı tutulduğunu ve O.'nun öldürülmesine ilişkin soruşturma bağlamında bir yarar sağlayıp sağlamadığının ise değerlendirilmediğini kaydetmiştir. Ulusal mahkemelerin hiçbiri, olay anlatımını değiştirmesinin ardından bu suçlamanın düşürüldüğü, soruşturmanın kapatıldığı ve M.'nin tahliye edildiği olgusunu dikkate almamıştır.

66. Bu şartlar altında, ulusal mahkemelerin başvuranın iddialarının olgusal temeli bağlamında bütünüyle incelediği söylenemez.

67. Dahası AİHM, M.'nin herhangi bir menfaat elde etmediği şeklindeki sonucun, takip eden gelişmelerle de çeliştiğini değerlendirmektedir. Yalancı şahitlikten soruşturma açılması kararı bozulmuş ve K.'nin öldürülmesine ilişkin hakkındaki soruşturma sonlandırılmıştır ki bu, açıkça ve özellikle verdiği ifadesine bir karşılıktı. Bu gelişmelerin neticelenmesinin, başvuranın yargılanmasının sonrasına denk geldiği doğrudur. Ancak, hâlihazırda başvuranın yargılanması esnasında, M. hakkındaki soruşturma askıya alınmıştı. Bu, soruşturmanın nihai şekilde kapatılmasına yönelik ilk adımı oluşturmuştur. AİHM ayrıca, M.'nin elde ettiği menfaatler savcılık tarafından sunulduğunu ve Slovakya'da savcılık tek bir hiyerarşi içinde düzenlendiğini kaydetmiştir. Belirtilen durum, belirli bir derecede işbirliğini varsaymaktadır ve mevcut davada savcı Š.'nin çeşitli aşamalarındaki dahli sonucunda daha bir ortaya çıkmaktadır. Hükûmetin aksi yöndeki bir iddiasının yokluğunda AİHM, M.'nin başvuranın yargılamasının ilk aşamalarında elde ettiği menfaatlerin, başvuranı suçlayıcı ifadesi karşılığında K.'nin öldürülmesine ilişkin soruşturmada elde ettiği menfaat bütününden ayrı tutulamayacağına hükmetmiştir.

68. AİHM öte yandan, M.'den elde edilen delilin kendi hesabına suça karışmış bir tanıktan kaynaklandığına herhangi bir şekilde önem atfedilmediğini kaydetmiştir. Aksine bu delil, ulusal mahkemeler tarafından herhangi diğer bir delil gibi incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

69. Bu bakımdan AİHM, bir suç ortağından elde edilen delile ilişkin yapılması gereken denetimin yoğunluğunun, verdiği ifadeye karşılık suç ortağının elde ettiği menfaattle orantılı olduğunu kaydetmiştir (bkz. *Erdem/Almanya* (k.k.), B. No. 38321/97, 09 Aralık 1999). Mevcut olayda M.'nin elde ettiği menfaat, cezanın azaltılmasının ya da mali faydanın ötesine geçmiş ve fiilen hukuka aykırı bir öldürmeden sorumsuzluk sonucunu doğurmuştur.

70. M.'nin başvuranın yargılamasındaki ceza pazarlığı düzenlemelerine ilişkin hususlardaki yargısal denetim bakımından, İstinaf Mahkemesinin incelemesi yetersiz olmakla birlikte (aksi yönde bkz. *Habran ve Dalem/Belçika*, yukarıda anılan, §§ 113 ve 115); üst mahkemeler bu iddiayı karşılamayı tamamen ihmal etmiştir. Ayrıca M.'nin soruşturulmasına yönelik bütün kararlar, herhangi bir yargısal kontrol unsuru olmayan savcılığın sorumluluğunda alınmıştır.

71. Dolayısıyla AİHM, M.'den elde edilen delilin başvuranın yargılamasındaki önemi gözetildiğinde; mevcut davanın koşullarında bu delilin kullanımına, yargılamanın bütüncül olarak adillliğini temin etmek için uygun güvencelerin eşlik etmediğini tespit etmiştir (aksi yönde bkz. *Habran ve Dalem/Belçika*, yukarıda anılan, § 117).

3. Genel Değerlendirme

72. AİHM, başvuranın yargılamasının Sözleşme'nin 6. maddesi altındaki adillik teminatlarını karşılamadığı sonucuna ulaşmıştır. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 6. maddesi ihlal edilmiştir

II. SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

76. AİHM, ihlal ile talep edilen maddi tazminat arasında bir nedensellik bağı göremediğinden; bu talebi reddetmiştir. Manevi tazminat bakımından ise başvuranın yargılamanın yenilenmesi yoluyla bütünüyle giderilemeyecek manevi zarara uğramış olduğuna hükmetmiş ve 5.000 avro tazminata karar vermiştir.

79. Masraf ve giderler başlığı altında, sunulan belgeler ve ilgili içtihat dikkate alınarak 8.000 avroya hükmedilmiştir.